

De Geers 'desertie'

Wat te doen met de ontslagen minister-president?

Financieel was met royaliteit voor hem gezorgd (krachtens een geheim koninklijk besluit van 28 augustus was hij in het genot gesteld van een wachtgeld van 85 % van zijn ministersalaris en bleef hij bovendien de voor ministers vastgestelde verblijfsvergoeding ontvangen), maar men wilde hem ook iets te doen geven, bij voorkeur buiten Engeland. Gerbrandy dacht aan een opdracht om in Nederlands-Indië (de Geer had er drie dochters wonen) te gaan onderzoeken of de belastingen ten bate van de Londense regering verhoogd konden worden. Daar werd door het kabinet wel voor gevoeld, maar de Geer zelf wilde liever eerst in Zwitserland een paar weken rust gaan nemen. Dat wekte argwaan. Op 9 september vroeg hij een visum voor Portugal aan; het werd hem door de Portugese legatie verleend maar hem werd tegelijk gezegd dat de Nederlandse legatie zijn aanvraag schriftelijk moest ondersteunen: de Portugezen wisten dat zulk een stuk nodig was om van het Engelse *Passport-Office* een *exit-permit* te krijgen – voor zulk een *permit* was binnen het Engelse bestel een verklaring van 'geen bezwaar' van *MI-5* noodzakelijk.

De Geer wendde zich tot Michiels, Michiels legde de zaak aan het kabinet voor, Gerbrandy besprak haar met de koningin en zij zei, 'het zeer ongewenst te achten dat jhr. de Geer eventueel naar Zwitserland gaat.'¹ Gerbrandy zond de Geer toen op 24 september een brief waarin stond dat de regering zijn aanvraag van een visum voor Portugal alleen kon ondersteunen, als hij met zijn verzoek 'uitsluitend de verkrijging van een visum voor doorreis naar Nederlands-Indië op het oog (had)'.² De Geer had toen al tweemaal rechtstreeks bij het *Passport-Office* om het *exit-permit* gevraagd; dat was hem beide malen geweigerd, zulks op advies van *MI-5* dat terzake contact had opgenomen met van 't Sant.

Gerbrandy's brief kwetste de Geer diep. Hij wist dat een van zijn eigen arbeidscontractanten, H. ten Haven (de accountant die door Beyen uit Parijs meegenomen was), en het Tweede Kamer-lid mr. Schaepman begin augustus wel een *exit-permit* gekregen hadden³ – nu werd dit hem ont-

¹ Ministerraad: Notulen, 17 sept. 1940 (*Eng.*, dl. II b, p. 270). ² Brief, 24 sept. 1940, van Gerbrandy aan de Geer (Collectie-Bolkestein, 13). ³ Waarom ten Haven naar Nederland wilde terugkeren, weten wij niet. Schaepman, het enige Kamerlid dat Engeland bereikt had, wenste terug te gaan om, zo verklaarde hij in '46 aan de justitie (nl. bij de voorbereiding van het proces-de Geer), 'weer temidden van mijn mensen in het noordoosten van Brabant te zijn die mij gekozen hebben tot lid der Tweede Kamer . . . en nu in de narigheid zitten.' Dat was